

УДК 811.161.2

DOI: 10.18523/Ісmp2522-9281.2021.7.92-106

Світлана Литвинська

<https://orcid.org/0000-0002-5761-5124>

Анастасія Сібрुक

<https://orcid.org/0000-0002-4007-2450>

Христина Стецик

<https://orcid.org/0000-0002-7324-1468>

ПОРУШЕННЯ МОВНИХ НОРМ У ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ СТАНДАРТАХ

(на прикладі ДСТУ 3294-95

«Маркетинг. Терміни та визначення основних понять»)

У статті розглянуто питання дотримання мовних норм у текстах термінологічних стандартів (на прикладі ДСТУ 3294-95 «Маркетинг. Терміни та визначення основних понять»). Проаналізовано випадки калькування, вживання невідповідних за змістом або зайвих слів, тавтології, порушення граматичних норм і законів милозвучності сучасної української мови. Запропоновано способи заміни виявлених ненормативних слів і висловів у тексті стандарту.

Ключові слова: національний термінологічний стандарт, термін, термінологія, мовні норми, мовні помилки.

1. Вступ

Норма літературної мови – складне та суперечливе явище. Її особливостями є стійкість, загальна поширеність, обов’язковість, традиційність, культурно-історичне сприйняття та звичність функціонування. Це категорія динамічна, зумовлена змінами в самій системі мови, контактами її з іншими мовами. Дотримання мовних норм є важливим для будь-якого стилю мови. Ідеальним із погляду мови має бути оформлення нормативних актів, які регламентують вживання галузевої термінології, – національних термінологічних стандартів.

Національні термінологічні стандарти встановлюють правила використання термінологічної лексики, забезпечуючи однозначною терміно-

логією державні соціально-економічні й науково-технічні програми, нормативно-правові документи, що сприяє вдосконаленню подальшого розвитку української науково-технічної мови. Лінгвістична якість цих документів уможлиблює ефективне їх застосування, тому актуальним завданням сучасної науки є дослідження стану дотримання норм культури мови в національних термінологічних стандартах.

Мета розвідки – проаналізувати дотримання мовних норм у термінологічних стандартах (на прикладі ДСТУ 3294-95 «Маркетинг. Терміни та визначення основних понять»). Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: виявити мовні помилки в ДСТУ 3294-95 «Маркетинг. Терміни та визначення основних понять», дослідити причини їх появи, запропонувати шляхи заміни зафіксованих ненормативних слів і висловів у тексті стандарту.

Об'єкт дослідження – мовні особливості термінологічних стандартів. Предметом дослідження є мовні помилки в текстах термінологічних стандартів – порушення словотвірної та правописної норм української мови (на прикладі ДСТУ 3294-95 «Маркетинг. Терміни та визначення основних понять»).

2. Теоретичне підґрунтя

Під час дослідження окремих груп лексики варто зупинитися на проблемі мовної норми. До дискусійних належить питання виділення особливостей мовної норми. С. Я. Єрмоленко зазначає, що «мовна норма – це категорія історична, змінна, зумовлена змінами в самій системі мови, взаємодією української мови з іншими мовами. Процес її усталення відбиває історію розвитку української мови, закономірності її стильової диференціації, тенденції нормалізації та кодифікації літературної мови. Початковий період її становлення супроводжується наявністю значної кількості варіантних форм – правописних, орфоепічних, граматичних, стилістичних. Варіантність розглядається як двопланове явище: з одного боку, варіантність – ознака неусталеності норми мовної, з іншого – ознака розбудованої стилістичної системи літературної мови» (Єрмоленко, 2004, с. 420).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано порушення певної проблеми і на які спираються автори. Питання мовної організації текстів національних термінологічних стандартів, дослідження їх щодо відповідності нормам сучасної української мови – це напрям,

який в українській лінгвістиці належить до маловивчених. Окремі аспекти цієї проблеми розглянули К. С. Городенська (Городенська, 1994), Л. О. Симоненко (Симоненко, & Хойнацький, 2000; Симоненко, 2012), М. Д. Гінзбург (Гінзбург, 2017), В. В. Бездрабко (Бездрабко, 2009), Н. Н. Денисюк (Коваленко, & Денисюк, 1991), Н. Я. Єрмоленко (Єрмоленко, 2004), С. С. Коваленко (Коваленко, & Денисюк, 1991), І. М. Кочан (Панько, & Кочан, 1991), М. П. Кочерган (Кочерган, 1993), С. Г. Кулешов (Кулешов, 2000), С. В. Литвинська (Литвинська, 2011), І. В. Мейзерська (Мейзерська, 2010), Т. І. Панько (Панько, & Кочан 1991), С. В. Харченко (Харченко, & Литвинська, 2011), М. С. Хойнацький (Хойнацький, 1998; Хойнацький, 2000), О. М. Тур (Тур, 2011; Тур, 2016) та ін.

У працях цих лінгвістів подано методичні рекомендації щодо мовного оформлення державних стандартів. Зокрема, науковці Л. О. Симоненко і М. С. Хойнацький ще у 2000 р. проаналізували мовні особливості близько 150 стандартів, виявили й описали типові мовні помилки та дублювання цих помилок (Хойнацький, 1998; Хойнацький, 2000; Симоненко, & Хойнацький, 2000; Симоненко, 2012). Важливими є дослідження випадків порушення мовних норм в окремих стандартах: ДСТУ 8302-2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» (Тур, 2011; Тур, 2016), ДСТУ 2732:2004 «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять» (Литвинська, 2011; Харченко, & Литвинська, 2011) та ін. На жаль, мовні помилки наявні й у чинних у 2021 р. державних стандартах. Цим і зумовлено актуальність дослідження.

3. Методологічне підґрунтя дослідження

Аналіз національних термінологічних стандартів із погляду дотримання в них мовних норм здійснено з використанням таких методів: лінгвістичного опису мовних фактів, зіставного методу і методу компонентного аналізу, статистичного методу (для виявлення кількісних характеристик мовних помилок).

4. Результати дослідження

На думку І. Р. Вихованця, «вибір потрібного слова, правильне його вживання – неодмінна ознака яскравого й виразного мовлення. Щоб точно передати думку співрозмовникові, необхідно досконало володіти мовою, якою розмовляємо» (Вихованець, 1990, с. 125). Правильний вибір

слова є особливо важливим у викладенні наукової інформації. Максимально уніфікованим, таким, що відповідає фонетичним, морфологічним, синтаксичним і словотворчим нормам української мови, має бути оформлення й зміст національних термінологічних стандартів, без чого неможливим є сприйняття та розуміння науково-технічного тексту, впорядкування і пришвидшення процесу узгодження, вдосконалення української науково-технічної термінології. Аналіз термінологічних стандартів, однак, дає підстави стверджувати, що в багатьох випадках їхнє мовне оформлення не відповідає нормам української літературної мови, а це призводить до зниження загальної культури видання, ускладнення сприйняття його змісту.

Стандартизація – один із найважливіших інструментів регулювання термінологічного апарату. Стандартизація базових термінів маркетингової діяльності сприяє уніфікації діяльності та ефективному обслуговуванню користувачів. Основна мета різних ДСТУ – зробити товар якіснішим, дотримуючись технічних регламентів. Коли мова йде про термінологічний апарат у певній галузі, то стає вкрай важливим детально розглянути мовні особливості державних стандартів.

Проаналізуємо, які мовні помилки допущено в тексті ДСТУ 3294–95 «Маркетинг. Терміни та визначення основних понять».

1. Типовим порушенням мовних норм у тексті стандарту є вживання слів і словосполучень, не властивих українській мові, штучних, скалькованих із російської мови, наприклад: *по відношенню до, у повній відповідності до, у міру, заключний, один і той самий, існуючий*.

Прийменник *по відношенню до* (Цілеспрямовані дії організації **по відношенню до** повної інформованості потенційних споживачів щодо продукції (ДСТУ 3294-95, с. 10)) – це граматичний покруч-штам. Використання його, зумовлене невдалим наслідуванням російського *по отношению к*, в українській мові є грубою помилкою (Сюта). Відповідає її нормам вживання прийменників *стосовно, щодо*. Ці прийменники загалом є взаємозамінними: обидва мають виразне забарвлення книжності, підкресленої офіційності, тому можуть бути застосовані замість *по відношенню до*.

Прийменник *у міру* (оцінювання поточної ринкової ситуації під час постійного коригування завдань **у міру зміни** кон'юнктурних чинників (ДСТУ 3294-95, с. 6)) до української розмовної мови перейшов як готова одиниця з російської мови, повністю зберігши свою структуру (Мейзер-

ська, 2010, с. 135). У «Словнику-довіднику з українського літературного слововживання» (Головащук, 2004), «Словнику-довіднику з культури української мови» (Гринчишин та ін., 2006) цей прийменник пропонують замінювати сполученням первинного прийменника з із орудним відмінком іменника або прийменниками *залежно від, відповідно до, по змозі*, тому в тексті аналізованого стандарту замість *у міру зміни кон'юнктурних чинників* правильно було б ужити *зі зміною кон'юнктурних чинників, залежно від / відповідно до зміни кон'юнктурних чинників*.

Наслідком впливу граматичної системи російської мови є засвідчене в стандарті використання прийменникової конструкції *у повній відповідності до (...для здійснення виробничо-комерційної діяльності у повній відповідності до ринкової ситуації і можливостей підприємства* (ДСТУ 3294-95, с. 3)). Нормативним в українській мові, органічним для її грама-тичного ладу є прийменник *цілком відповідно до*.

В українській мові для позначення тотожного предмета чи особи не вживають вислів *один і той самий* (*Масове виробництво... однієї й тієї самої продукції для всіх споживачів* (ДСТУ 3294-95, с. 4)); *Сукупність споживачів, які однаково реагують на один і той самий набір спонукальних стимулів маркетингу* (ДСТУ 3294-95, с. 7)). У такій функції використовуємо словосполучення *той самий* (*той самої продукції, той самий набір*).

Порушенням норм української мови є вживання в аналізованому стандарті слова *існуючий* (*Процес збільшення обсягу продажу продукції, яка вже є на існуючих ринках* (ДСТУ 3294-95, с. 4)). Активні дієприкметники на *-учий, -ючий*, як відомо, для української мови є неприродними. Вони набули поширення 1933 року після видання підготовленої радянською владою «Резолюції... для перевірки роботи на мовному фронті в справі граматичній», у якій невживання таких слів було потрактовано як шкідницьку націоналістичну роботу в галузі граматики, фразеології і синтаксису. Сьогодні незалежна Україна позбавляється цих антинаукових приписів і резолюцій, відмовившись від неукраїнських правил у мові, зокрема у словотворенні. Тому замінюємо невластиві українській мові слова з *-учий, -ючий, -виий* на природні для неї з *-льний* (*вимірювальний*), *-ливий* (*захопливий*), *-івний* (*панівний*) або на іменники (*мітингувальник, вболівальник*) чи прикметники (*чинний* замість *діючий*). Отже, правильно було б ужити в стандарті замість *існуючий* прикметник *нинішній* (*на нинішніх ринках*). Також можна використати конструкцію без прикметника: *на ринках*.

Не відповідає мовним нормам засвідчене в аналізованому тексті слово *заключний* (**Заключний етап вивчення попиту на ринку** (ДСТУ 3294-95, с. 10)). В українській мові немає дієслова *заключати*, віддієслівного іменника *заключення*, отже, «прикметник *заклучний* є не що інше, як калька з російського слова *заклучительный*» (Антоненко-Давидович, 1970, с. 69). Його замінюємо на *кінцевий*: *кінцевий етап*.

2. Вживання слів у невластивому, чужомовному значенні. У тексті аналізованого стандарту фіксуємо порушення, пов'язані з використанням слів у тому значенні, якого в українській мові вони не мають. Українські за своєю природою (звучанням, матеріальним складом і словотворчою структурою) лексеми часто функціонують у стандарті в іншомовному значенні. Калькування семантики чужих слів засвідчуємо в досліджуваному тексті у вживанні, наприклад, словосполучень *даний вид, відношення до продукції, прийняття рішення, знаходиться на ринку, ряд марок, користуватися попитом, обумовлені вимогами ринку чинники*.

Лексема *даний* в українській мові функціонує: це дієприкметник, утворений від дієслова *дати*, значення його – ‘той, якого дали’. Тому *дані, дано* використовують доречно математики (дано: $x = 50$, дані комп'ютера) (Сербенська, 2001, с. 90). У словосполученні *даний вид* (...у довідковій та навчально-методичній літературі, що належить до **даного виду діяльності** (ДСТУ 3294-95, с. 1)) лексема *даний* копіює значення російського слова *данный* – ‘саме цей, той, про який ідеться’. В українській мові таке значення за цим словом не закріплене, отже, правильно було б ужити замість нього лексеми *цей* (належить до *цього виду*).

Слово *відношення* в українській мові означає ‘взаємозв'язок між предметами, явищами, величинами’. Вживають у сполученнях: відношення математичне, арифметичне, геометричне, граматичне, синтаксичне, причинові, обставинні, рівності, тотожності, еквівалентності, процентне, вартісне (Сербенська, 1994, с. 68). У значенні ‘думка про щось, певний характер поведінки з ким-, чим-небудь’ функціонує слово *ставлення*. Замінюємо ним недоречно використану в стандарті лексеми *відношення* (**Метод опитування, який фіксує відношення опитуваних осіб до багатьох характеристик продукції** (ДСТУ 3294-95, с. 12)).

Не відповідає лексичним нормам української мови зафіксоване в стандарті словосполучення *прийняття рішень* (**Прийняття стратегічних рішень не в установлені планові періоди** (ДСТУ 3294-95, с. 10)). Слово *прийняття* (*приймати*), в українській мові застосовується тоді,

коли воно має такі значення: ‘брати’ (приймати гроші), ‘одержувати, перебирати’ (приймати подарунки, приймати у спадок), ‘зараховувати до установи, закладу, організації’ (приймати до школи), ‘давати комусь притулок, пригощати’ (приймати гостей, приймати делегацію), ‘забирати’ (прийняти посуд зі столу). У значенні ‘затверджувати що-небудь’ слово *приймати* не вживається, для називання такої дії існує лексема *ухвалювати* (*ухвалювати рішення*).

Змістом слова *знаходиться* є ‘бути виявленим у результаті розшуків; відшукуватися (про кого- або що-небудь загублене, втрачене, зникле), виявлятися’. Очевидно, що в контексті, у якому використано це слово в стандарті (*Період, протягом якого товар знаходиться на ринку* (ДСТУ 3294-95, с. 8)), не йдеться про розшук, відшукування товару на ринку, а вказується на його наявність у цьому місці впродовж певного часу. Отже, доречним є вживання в цьому випадку слова не *знаходиться*, а *бути: період, протягом якого товар є на ринку*.

Зафіксована у стандарті лексема *ряд* (*...коли стратегічний господарський підрозділ має ряд успішних торгових марок і користується попитом у споживача* (ДСТУ 3294-95, с. 5)) використовується в українській мові для позначення сукупності однорідних предметів або живих істот, розташованих одне поруч з одним, одне за одним, витягнутих в одну лінію (*ряд будинків, ряд мітингувальників, ряд у залі*). Для називання ж певної кількості кого-, чого-небудь, що не утворює одну лінію, існують інші лексичні одиниці – *низка, чимало*. Отже, відповідатиме мовним нормам словопоєднання *низка (чимало)*, а не *ряд марок*.

Вислів *користуватися попитом* (*Прийняття конкретного рішення про те, який продукт користуватиметься попитом і в якому сегменті ринку* (ДСТУ 3294-95, с. 10)) – це типова лексична помилка, семантична калька з російської мови. У цій словосполучі власне українське слово *користуватися* вжито в запозиченому, іншомовному, значенні – ‘володіти чим-небудь, мати що-небудь (у сполученні з абстрактним іменником)’. В українській мові лексема *користуватися* означає ‘використовувати що-небудь для власних потреб, у своїх інтересах, діставати вигоду з чогось’ (користуватися послугами, технікою, засобами). Отже, зі словом *попит* вона поєднуватися не може. Відповідатиме правилам українського слововживання вислів *мати попит*.

Семантичною калькою з російської мови є використана у стандарті лексема *обумовлений* у значенні ‘спричинений, викликаний чимось’,

пор.: *Чинники, **обумовлені** вимогами ринку, які можуть дати організації переваги перед її конкурентами* (ДСТУ 3294-95, с. 7). Такий зміст має співзвучне слово в російській мові – *обусловленный*. В українській мові *обумовлений* – це ‘обмежений якимись умовами, обставинами, застереженнями’. Його застосування недоречно в наведеному контексті, замінюємо його на *зумовлений*: *Чинники, **зумовлені** вимогами ринку*.

3. Вживання невідповідних за змістом слів. Недотриманням мовної норми на лексичному рівні у стандарті є слова, використані без урахування відтінків їхнього значення, правил сполучуваності з іншими словами. Фіксуємо, наприклад, в аналізованому стандарті такі словопоєднання: *корисні **якості** продукції, перевірка з **натиском** на взаємозв’язок змінних чинників*. Слово *якість* має значення ‘внутрішня визначеність предмета, яка становить специфіку, що відрізняє його від усіх інших; ступінь вартості, цінності, придатності чого-небудь для його використання за призначенням; та чи інша характерна ознака, властивість, риса кого-, чого-небудь’. Такий зміст цього слова не передбачає його поєднання з лексемою *корисний* (*Метод опитування, за допомогою якого виявляється, з якими **корисними** **якостями** чи умовами споживання споживач асоціює ту чи іншу продукцію відомого на ринку конкурента* (ДСТУ 3294-95, с. 12)). Зі словом *корисний* доцільно вжити *властивість: корисна властивість*.

Без урахування відтінків значення використано в стандарті лексему *натиск*, пор.: *Перевірка загального функціонування маркетингу організації з особливим **натиском** на взаємозв’язок змінних чинників, що впливають на діяльність організації* (ДСТУ 3294-95, с. 9). Натискати – це ‘з силою давити, налягати на що-небудь; наступаючи, наполегливо тіснити, знищувати кого-небудь; вимовляючи, особливо виділяти, підкреслювати голосом (слово, звук)’. Отже, слово *натиск* функціонує для позначення предметної фізичної дії, недоречним буде його вживання для називання інтелектуальних процесів (привернення до чого-небудь особливої уваги). Тому в наведеному контексті правильно було б замість *натиск* використати слово *увага*: *Перевірка загального функціонування маркетингу організації з особливою **увагою** до взаємозв’язку змінних чинників*.

4. Уживання зайвих слів, багатослів’я. Аналізований стандарт має таку стилістичну ваду, як плеоназм – семантична надмірність, яка «суперечить закону мовленнєвої економії й протистоїть стислості як важливій і бажаній комунікативній якості» (Селігей, 2013, с. 23). Порушенням

стислості, точності – важливих комунікативних норм наукового й ділового мовлення є надлишкове вживання слів у визначенні деяких термінів. Зокрема, поясненням терміна «сегмент ринку» в стандарті є *сукупність споживачів, які однаково реагують на один і той самий набір спонукальних стимулів маркетингу* (ДСТУ 3294-95, с. 7), де зайвою, семантично порожньою, такою, що дублює зміст іншого слова, є лексема *спонукальний* (*спонукальних стимулів*). *Стимул* – це ‘спонукальна причина до здійснення чогось’, отже, використовується це слово без означення *спонукальний*.

Зайвою є лексема *стосовно* в такому контексті в стандарті: *Цей стандарт установлює терміни та визначення основних понять стосовно маркетингу* (ДСТУ 3294-95, с. 1). Семантика слова *поняття* не передбачає сполучуваності його з прийменником *стосовно*, ця лексична одиниця може поєднуватися з прийменником *про*, якщо вона вжита для позначення ‘розуміння кимсь чого-небудь, що склалося на основі якихось відомостей’ (*поняття про життя, поняття про природу*). Якщо йдеться про поняття як науковий апарат певної галузі знань, вживаємо це слово без прийменника: *визначення понять маркетингу*.

5. Тавтологія. Виявом мовних порушень у стандарті є повторення однокореневих слів, наприклад: *здійснення діяльності, споживання і споживач*. Нав’язливі повтори тих самих коренів суперечать законам сприйняття й нормам мовної естетики, виклад у такому тексті стає громіздким, плутаним, а зміст – малозрозумілим (Селігей, 2013, с. 31). В українській мові є всі можливості, щоб уникнути такої стильової вади. Приміром, замість *здійснення діяльності* (*Формування і реалізація цілей та завдань виробника й експортера ... для здійснення виробничо-комерційної діяльності у повній відповідності до ринкової ситуації і можливостей підприємства* (с. 3)) можна вжити *проведення діяльності*. Позбутися тавтології у формулюванні «*Метод опитування, за допомогою якого виявляється, з якими корисними якостями чи умовами споживання споживач асоціює ту чи іншу продукцію відомого на ринку конкурента*» (ДСТУ 3294-95, с. 12) можна шляхом заміни *споживання* на *використання, застосування*.

6. Порушення граматичної нормативності. Від дотримання граматичних норм залежить смислова точність будь-якого тексту, зокрема наукового чи офіційно-ділового. Тому вибір граматичної форми, особливо співзвучних слів, потребує особливої уваги. У досліджуваному ДСТУ

вибір граматичних форм не завжди правильний, зокрема трапляються помилки, пов'язані з керуванням – вживанням відмінкових форм і прийменників, узгодженням слів у реченні. Слова, які вимагають згідно з мовною нормою одного керування, у стандарті утворюють конструкції з іншим керуванням, наприклад: *адресований до, вимоги на* (*Перелік запитань, адресованих до потенційних споживачів з метою дослідження ринку* (ДСТУ 3294-95, с. 12)); *Сукупність вимог на продукцію з боку покупця* (ДСТУ 3294-95, с. 8)). Слово *адресований* повністю зберігає керування дієслова, від якого утворене, тому вимагає додатка в давальному відмінку без прийменника. Отже, треба вживати *адресований потенційним споживачам*. Поєднання цього слова з прийменником *до* і додатком у родовому відмінку (*адресований до потенційних споживачів*) є ненормативним.

Слово *вимога* в літературній мові вимагає прийменника *до* і додатка в родовому відмінку. Тому потрібно використовувати *вимоги до продукції*, а не *вимоги на продукцію*.

Відступом від граматичної норми у стандарті є сплутування родів іменника. Зокрема, під впливом співзвучної форми в російській мові в досліджуваному тексті помилково вжито в жіночому роді слово *продаж*: *Комерційна пропаганда споживчих властивостей продукції з метою стимулювання її продажі* (ДСТУ 3294-95, с. 11). Іменник *продаж* в українській мові належить до чоловічого роду, тому має іншу парадигму відмінювання і в родовому відмінку набуває закінчення –у: *стимулювання її продажу*.

7. Недотримання законів милозвучності. Евфонічність української мови – характерна ознака всіх її стилів, зокрема й офіційно-ділового та наукового. У тексті ДСТУ, як показує аналіз, правил чергування прийменників, часток, сполучників дотримано не завжди, пор.: *...на основі стратегії маркетингу і оцінювання поточної ринкової ситуації* (ДСТУ 3294-95, с. 6). *...Для виходу на них із своєю продукцією* (ДСТУ 3294-95, с. 7). *Перевірка функціонування однієї з сторін маркетингової організації* (ДСТУ 3294-95, с. 9). *Тип маркетингу, пов'язаний із шкідливістю продукції* (ДСТУ 3294-95, с. 4). *Сукупність критеріїв, завдань та правил для прийняття рішень* (ДСТУ 3294-95, с. 5).

За нормами милозвучності української мови, між голосними вживаємо сполучник *й* (*маркетингу й* (а не *і*) *оцінювання*), перед сполученням приголосних, коли початковими виступають *з, с, ш, щ*, використовуємо

прийменник *зі* (на них *зі* (а не *із*) *своєю*, однієї *зі* (а не *з*) *сторін*, пов'язаний *зі* (а не *із*) *шкідливістю*.

5. Висновки

Отже, у тексті ДСТУ 3294-95 «Маркетинг. Терміни та визначення основних понять» виявлено мовні помилки, пов'язані з уживанням лексичних одиниць, не властивих українській мові, використанням слів у невідповідних значеннях, без урахування їхньої лексичної сполучуваності або всупереч усталеній традиції слововживання. Відхиленням від лексичних мовних норм у стандарті також є використання зайвих лексем, повторення спільнокореневих слів. Окремі порушення в аналізованому тексті – це недотримання граматичних норм і законів милозвучності української мови. Крім того, значну кількість мовних помилок спричинено перекладом термінів через мову-посередника. Перелічені мовні помилки призводять до «падіння загальної культури видання» (Симоненко, & Хойнацький, 2000; Хойнацький, 2000). Також це ускладнює сприйняття змісту державного стандарту як загалом, так і його окремих положень.

Мовних помилок у текстах державних стандартів можна уникнути, якщо:

- дотримуватися вимог «Положення про Технічний комітет стандартизації науково-технічної термінології», ДСТУ ISO 860:2018 «Термінологічна робота. Гармонізування понять і термінів»;
- розробникам державних стандартів організувати співпрацю між галузевими фахівцями та термінологами;
- уважно перевірити тексти чинних державних стандартів на відповідність нормам української мови згідно з вимогами Українського правопису 2019 року.

Список використаної літератури

- Антоненко-Давидович, Б. Д. (1970). *Як ми говоримо*. Київ.
- Бездрабко, В. В. (2009). *Документознавство в Україні: інституціоналізація та сучасний розвиток: монографія*. Київ.
- Бусел, В. (Ред.). (2005). *Великий тлумачний словник сучасної української мови: Близько 250 000 слів*. Київ, Ірпінь: Перун.
- Вихованець, І. Р. (1990). *Таїна слова*. Київ.
- Гінзбург, М. Д. (2017). Мова технічних стандартів як окремий функційний шар фахових мов. *Термінологія документознавства та суміжних галузей знань: зб. наук. пр.*, 10, 28–38.

- Головащук, С. І. (2004). *Словник-довідник з українського літературного слововживання*. Київ: Наук. думка. 446 с.
- Городенська, К., Єрмоленко, С., Симоненко, Л., & Турчин, Є. (1994). *Методичні рекомендації щодо мовного оформлення державних стандартів*. Київ.
- Гринчишин, Д., Капелюшний, А., Сербенська, О., & Терлак, З. (2006). *Словник-довідник з культури української мови*. 3-тє вид., випр. Київ: Знання.
- ДСТУ 3294-95. *Маркетинг. Терміни та визначення основних понять* [Чинний від 28.12.1995]. (1996). Київ.
- ДСТУ ISO 860:2018. *Термінологічна робота. Гармонізування понять і термінів*. Взято з http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=77953.
- Єрмоленко, С. Я. (2004). Норма мовна. В *Українська мова. Енциклопедія* (с. 420). Київ.
- Коваленко, С. С., & Денисюк, Н. Н. (1991). Проблеми стандартизації української технічної термінології. *Вісник АН УРСР*, 5, 97–99.
- Кочерган, М. (1993). Термінологія потребує наукового підходу. *Урядовий кур'єр*, 10 серп.
- Кулешов, С. Г. (2000). *Документознавство: Історія. Теоретичні основи: монографія*. Київ: УДНДІАСД.
- Литвинська, С. В. (2011). Документ як об'єкт документальної лінгвістики і документознавства. *Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах*, 23, 52–59.
- Мейзерська, І. (2010). До питання про нормативне вживання складених прийменників у сучасній українській мові. *Культура слова*, 73, 134–137.
- Панько, Т., & Кочан, І. (1991). Вироблення українських термінологічних стандартів. *Вісник АН України*, 12, 15–22.
- Положення про Технічний комітет стандартизації науково-технічної термінології*. Взято з http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_structure.htm.
- Селігей, П. (2013). Типи багатослів'я в наукових текстах. *Українська мова*, 4, 22–44.
- Сербенська, О. (2001). *Актуальне інтерв'ю з мовознавцем: 140 запитань і відповідей*. Київ: Просвіта.
- Сербенська, О. (Ред.). (1994). *Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити: [навч. посіб.]*. Львів: Світ.
- Симоненко, Л. О. (2012). Термін у загальномовних словниках. В *Українська і слов'янська лексикографія* (с. 218–224). Київ.
- Симоненко, Л., & Хойнацький, М. (2000). Мовні проблеми державних стандартів на терміни та визначення. *Вісник Книжкової палати*, 1, 16–18.
- Сюта, Г. *Відносно – стосовно – щодо – з приводу*. Взято з <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine59-31.pdf>.
- Тур, О. (2011). Особливості вияву гіперон-гіпонімічних відношень як способу системної організації сучасної української термінології. *Термінологія документознавства та суміжних галузей знань: зб. наук. пр.*, 5, 27–32.
- Тур, О. М. (2016). Мовні помилки в ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*, 4, 51–55.
- Харченко С., & Литвинська, С. (2011). Мовні особливості термінологічних стандартів. *Термінологія документознавства та суміжних галузей знань: зб. наук. пр.*, 5, 44–49.
- Хойнацький, М. (1998). Новий державний стандарт з інформації та документації. *Вісник Книжкової палати*, 4, 19.
- Хойнацький, М. (2000). Термінологія «через шафу». *Урядовий кур'єр*, 22 січ.

References

- Antonenko-Davydovych, B. D. (1970). *Yak my hovorymo [How we are talking]*. Kyiv [in Ukrainian].
- Bezdrabko, V. V. (2009). *Dokumentoznavstvo v Ukraini: instyutsionalizatsiia ta suchasnyi rozvytok: monografii [Documentation in Ukraine: Institutionalization and Modern Development: Monograph]*. Kyiv [in Ukrainian].
- Busel, V. (Ed.). (2005). *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy: Blyzko 250 000 sliv [Great Interpretation Dictionary of modern Ukrainian language: over 250 000 words]*. Kyiv, Irpin: Perun [in Ukrainian].
- DSTU 3294-95. *Marketynh. Terminy ta vyznachennia osnovnykh poniat [Chynnyi vid 28.12.1995]. (1996). [Marketing. Terms and definition of basic concepts]*. Kyiv [in Ukrainian].
- DSTU ISO 860:2018. *Terminolohichna robota. Harmonizuvannia poniat i terminiv [Terminological work. Harmonizing of concepts and terms]*. Retrieved from http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=77953 [in Ukrainian].
- Hinzburh, M. D. (2017). Mova tekhnichnykh standartiv yak okremyi funktsiinyi shar fakhovykh mov [Language of technical standards as a separate functional area of professional languages]. *Terminolohiia dokumentoznavstva ta sumizhnykh haluzei znan: zb. nauk. pr. [Termology of document science and related fields of knowledge]*, 10, 28–38 [in Ukrainian].
- Holovashchuk, S. I. (2004). *Slovnyk-dovidnyk z ukrainskoho literaturnoho slovovzhyvannia [Dictionary and reference book of Ukrainian literary word usage]*. Kyiv: Nauk. dumka [in Ukrainian].
- Horodenska, K., Yermolenko, S., Symonenko, L., & Turchyn, Ye. (1994). *Metodychni rekomendatsii shchodo movnoho oformlennia derzhavnykh standartiv [Methodical recommendations for linguistic presentation of National Standards]*. Kyiv.
- Hrynychshyn, D., Kapeliushnyi, A., Serbenska, O., & Terlak, Z. (2006). *Slovnyk-dovidnyk z kultury ukrainskoi movy [Dictionary of Ukrainian language culture]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
- Kharchenko, S., & Lytvynska, S. (2011). Movni osoblyvosti terminolohichnykh standartiv [Language features of terminological standards]. *Terminolohiia dokumentoznavstva ta sumizhnykh haluzei znan [Termology of document science and related industries]*, 5, 44–49 [in Ukrainian].
- Khoinatskyi, M. (1998). Novyi derzhavnyi standart z informatsii ta dokumentatsii [New National Standard for Information and Documentation]. *Visnyk Knyzhkovoï palaty [Journal of the bookstore]*, 4, 19 [in Ukrainian].
- Khoinatskyi, M. (2000). Terminolohiia “cherez shafu” [Terminology “through the closet”]. *Uriadovyi kurier [Government courier]*, January 22 [in Ukrainian].
- Kocherhan, M. (1993). Terminolohiia potrebuie naukovoï pidkhodu [Terminology needs a scientific approach]. *Uriadovyi kurier [Government courier]*, August 10 [in Ukrainian].
- Kovalenko, S. S., & Denysiuk, N. N. (1991). Problemy standartyzatsii ukrainskoi tekhnichnoi terminolohii [Problems of standardization of Ukrainian technical terminology]. *Visnyk AN URSSR [Journal of the Academy of Sciences of the USSR]*, 5, 97–99 [in Ukrainian].
- Kuleshov, S. H. (2000). *Dokumentoznavstvo: Istoriia. Teoretychni osnovy [Document science: History. Theoretical Fundamentals]*. Kyiv: UDNDIASD [in Ukrainian].
- Lytvynska, S. V. (2011). Dokument yak ob'iekt dokumentalnoi linhvistyky i dokumentoznavstva [Document as an object of documentary linguistics and document science]. *Humanitarna osvita u tekhnichnykh vyshchyykh navchalnykh zakladakh [Humanitarian education in technical Higher Educational Institutions]*, 23, 52–59 [in Ukrainian].
- Meizerska, I. (2010). Do pytannia pro normatyvne vzhyvannia skladenykh pryimennykiv u suchasniï ukrainskii movi [On the issue of normative use of compiled prepositions in modern Ukrainian language]. *Kultura slova [Culture of word]*, 73, 134–137 [in Ukrainian].

- Panko, T., & Kochan, I. (1991). Vyroblennia ukrainskykh terminolohichnykh standartiv [Development of Ukrainian terminological standards]. *Visnyk AN Ukrainy [Journal of the Academy of Sciences of Ukraine]*, 12, 15–22 [in Ukrainian].
- Polozhennia pro Tekhnichniy komitet standartyzatsii nauково-tekhnichnoi terminolohii [Regulations on the Technical Committee of Standardization of Scientific and Technical Terminology]. Retrieved from http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_structure.htm [in Ukrainian].
- Selihei, P. (2013). Typy bahatoslivia v naukovykh tekstakh [Types of a verbiage in scientific texts]. *Ukrainska mova [Ukrainian language]*, 4, 22–44 [in Ukrainian].
- Serbenska, O. (1994). *Antysurzhyk. Vchymosia vvichlyvo povodytys i pravylno hovoryty [Anti-Surzhyk. Learn to behave politely and speak right]*. Lviv: Svit [in Ukrainian].
- Serbenska, O. (2001). *Aktualne intervju z movoznavtsem: 140 zapytan i vidpovidei [Actual interview with linguist: 140 questions and answers]*. Kyiv: Prosvita [in Ukrainian].
- Siuta, H. *Vidnosno – stosovno – shchodo – z pryvodu [Relative to – in relation to – regarding]*. Retrieved from <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine59-31.pdf> [in Ukrainian].
- Symonenko, L. O. (2012). Termin u zahalnomovnykh slovnykakh [Term in general dictionaries]. In *Ukrainska i slovianska leksykohrafiia [Ukrainian and Slavic lexicography]* (pp. 218–224). Kyiv [in Ukrainian].
- Symonenko, L., & Khoيناتskyi, M. (2000). Movni problemy derzhavnykh standartiv na terminy ta vyznachennia [Language problems of national standards for terms and definitions]. *Visnyk Knyzhkovoї palaty [Journal of the bookstore]*, 1, 16–18 [in Ukrainian].
- Tur, O. (2011). Osoblyvosti vyjavu hiperonimichnykh vidnoshen yak sposobu systemnoi orhanizatsii suchasnoi ukrainskoi terminolohii [Features of the manifestation of hyperonymous relations as a method of systemic organization of modern Ukrainian terminology]. *Terminolohiia dokumentoznavstva ta sumizhnykh haluzei znan [Terminology of document science and related branch of knowledge]*, 5, 27–32 [in Ukrainian].
- Tur, O. M. (2016). Movni pomylky v DSTU 8302:2015 “Informatsiia ta dokumentatsiia. Bibliografichne posylannia. Zahalni polozhennia ta pravyla skladannia” [Language errors in NSTU 8302: 2015 “Information and documentation. Bibliographic reference. General provisions and rules of preparation”]. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia [Library science. Documentation. Informology]*, 4, 51–55 [in Ukrainian].
- Vykhovanets, I. R. (1990). *Taina slova [Mystery of word]*. Kyiv [in Ukrainian].
- Yermolenko, S. Ya. (2004). Norma movna [Language Norm]. In *Ukrainska mova. Entsyklopediia [Ukrainian language. Encyclopedia]* (p. 420). Kyiv [in Ukrainian].

Abstract

Svitlana Lytvynska, Anastasiia Sibruk, Chrystyna Stetsyk

LINGUISTIC ERRORS IN TERMINOLOGY STANDARDS (On the example of SSTU 3294-95 “Marketing. Terms and definitions of basic concepts”)

Background. The main aim of terminology standardization in different branches of knowledge is to standardize and approve unmistakable terms for

any field of study, to improve the further development of the Ukrainian science. Achieving these tasks is impossible without exemplary in terms of the language design of regulations that regulate the use of industry terminology – national terminological standards. The high linguistic quality of these documents allows their effective use, so the linguistic examination of national terminological standards, their analysis in terms of compliance with the norms of language culture – is an urgent task of modern science.

Purpose. To analyze cases of violation of lexical and grammatical norms of the modern Ukrainian language in the formulation of definitions. Suggest ways to replace identified non-normative words, expressions and sentences in the text of the standard.

Methods. Linguistic description of linguistic facts, method of component analysis, comparative and statistical methods (to identify the number or nature of linguistic errors).

Results. The standard contains errors related to the use of inappropriate or redundant words, tracing paper from the Russian language, violation of the laws of melodiousness of the modern Ukrainian literary language. In some cases, non-compliance with grammatical rules has been demonstrated.

Discussion. Analysis of the text of SSTU 3294-95 “Marketing. Terms and definitions of basic concepts” in terms of compliance with language norms reveals violations related to the use of lexical units not peculiar to the Ukrainian language, the use of words in inappropriate meanings, without regard to their lexical compatibility or contrary to established tradition of word usage.

Keywords: national standard, term, terminology, linguistic norms, language errors.

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)

Матеріал надійшов 20.08.2021